

URTEC

Čist s podobami za slovensko
mladino [s prilogo „Angelček“]

ŠTEV. 3-4

Ljubljana, 1925

LETO 55

Ksaver Meško:

Domovini.

Posvečena gosp. dvornemu svétniku
Janku Kremenšku.

Domovina moja, krasna vsa,
k tebi misel slednja mi drhti,
tebe občuduje in časti,
ti ljubezen mojega srca!

Kaj sveta sem videl, kaj krasot
sem z očesom, s srcem v svetu pil,
a vës srečen vsakikrat sem bil,
kadar k tebi šla nazaj je pot!

Kje je kras kot kras tvojih gora,
kadar v solncu jim plamte čeri,
kadar plaz pozimi z njih drvi,
da grmi v soteskah do neba?

Kje je kras ko tvoje so vodé,
ki s planin in po ravneh šume?
Kje je kras ko tvoje so cesté,
ki se v poljih, skoz vasi bele?

Kje je kras ko tvojih gozdov kras?
Daleč v svetu cena njih slovi!
Kje je kras, kot kadar klas ob klas
yeter v tvojih poljih valovi?

Pridite sveta narodi vsi:
kot v možeh je naših — kje je moč?
Naj pokaže zemlja rod cvetoč
kot deklet je naših. mleko, kri? —

Domovina moja, krasna vsa!
Morda zabim kdaj očetov dom,
tebe, tebe zabil pa ne bom,
ti ljubezen mojega srca!

Domovina, moj zemeljski raj,
kadar tek življenja dokončam,
dušo svojo zopet Bogu dam,
daj za grob ti v sebi tih mi kraj!

O, da v tebi bi po smrti spal!
Kot v naročju maternem otrok,
pozabivši bolečin nadlog,
do vstajenja mirno bi sanjal!

Zalasnica.

II.

o maši so se ljudje začeli zgrinjati okrog štantov. Deklet se je največ nabralo okrog Balanta iz Prekernice, ki je prodajal uhane, prstane, zalasnice... Kristina je zapazila ob štantu tudi Marjeto, ki sta si bili sestrični. Kristina je pristopila. Ni bila še na jasnem, ali bo kupila zalasnice ali ne; le z Marjeto bi bila rada izpregovorila.

In glej, Marjeta je bila ravno kar kupila par steklenih zalasnic in jih je ogledovala. Prav tačas si je bila pa neka druga — težko, če ne Kerinova iz Drtije — zataknila v lase dve taki zalasnici: na vsako stran po eno. In ker je imela lase zelo nizko počesane, sta ji prišli zalasnici tik nad oči. Tačas sta šla mimo dva fanta, in eden je rekel drugemu popolnoma na glas: »Poglej jo, ta ima štiri oči!« Na to so se na glas zasmeli vsi, kar jih je bilo tam okrog štanta. Kerinova je pa, vsa rdeča v obraz, hitro izpulila tisti zalasnici in ju skrila v žep.

To je bil vzrok, da se je tudi Marjeta premislila in si ni zataknila zalasnic. In ker je Marjeta tedaj zapazila Kristino, ji je kar pomolila eno izmed zalasnic in je rekla:

»Ná, Kristina: eno boš imela ti, eno pa jaz. Saj se menda res ne podá na vsaki strani po ena.«

Tako je Kristina prišla do zalasnice, ne da bi je bila sama kupila. In to ji je nekoliko pomirilo vest.

Potem je povabila Marjeta Kristino v gostilno. Kristina se je pa odpovedala, češ, da se ji mudi domov, ker mora popoldne gnati. »Tako velika, pa še pasel!« se je nekdo začudil poleg nje. Kristino je bilo sram, in se je še hitreje poslovila in je šla.

Tam sredi gozda, ko ni bilo ljudi več ne spredaj ne zadaj, se je Kristina ustavila in je potegnila iz žepa malo ogledalce... O, ko bi Barbara vedela! Kristina, Kristina! Pripela si je zalasnico na levo sence in se pogledala. Ne! Kar sram je je bilo! Tako čudno tuja se je zazdela sama sebi v tej svetli zalasnici. Ta posrebrena pločevina! Ta steklovina je v resnici bodla v oči! Ne, to je kvečjemu igrača za otroke — če bi ne bilo ničemurno! Hitro si iztrga zalasnico in jo skrije z ogledalcem vred v žep. Potem se ozre, če je ni morda kdo videl? Žive duše ni opazila. Odhitela je naprej, ker šlo je na poldne.

Po potu je sklenila tako: Zalasnico bo dala Pepi, toda zabičala ji bo, da je nositi ne sme poprej, nego jo pokaže materi, da se vidi, kaj poreče ona. Kristina je pa vedela, da je glede takih stvari mati istih misli, kot je bila Barbara. In tako bo Pepa pač imela zalasnico, le nositi je ne bo smela. Kristina bo s tem izpolnila, kar je obljubila Pepi, a ji vendar vest ne bo mogla očitati ničesar.

Kaj pa, če bo Pepa vendarle nosila zalasnico — in to na skrivnem in zoper prepoved?

Ko bi pač Kristina vedela, kaj naj tedaj stori!

Toda, ali je ni nekdo zaklical? Ali ni bil to Marjetin glas?

Kristina se je ozrla. Res je bila Marjeta.

»Tako hitiš, da te komaj dotekam!« jo je karala Marjeta.

»Sem mislila, da te ne bo za meno, ker —«

»Ker sem šla v gostilno, kajne?« je dodala Marjeta. »Nič se ne boj; morala sem govoriti z Jernačko iz Brusnic, ki išče deklo. Ni bilo mnogo časa za pogovor, a sva se skoro dogovorili —«

»Ali ne boš več pri Dolinarju?« se je začudila Kristina.

»Kakor še bo. Zdaj mu bom rekla, naj mi pridá tri sto na mesec, ker Jernačka mi ponuja tisoč.«

»Ti si imela doslej sedem sto?« se je čudila Kristina.

»In še ene čizme povrh,« se je pohvalila Marjeta.

Kristini se je zdelo to zelo veliko. Kristina je imela samo štiri sto, in vendar je bila Marjeta le par let starejša. Seveda: Marjeta je bila dékla, Kristina pa pastirica.

»In če jaz grem —« je hitela Marjeta — »ali boš prišla potem ti na moje mesto k Dolinarju? Sedem sto boš imela in ene čizme iz boksa z visokimi petami in z gumijem, če boš hotela.«

»Sedem sto... In ene čizme...« je ponavljala Kristina.

»Zato, ker med letom bi pravzaprav ne smela odpovedati, če ne dobim druge namesto sebe.«

»Katero naj pa dobim jaz?« se je spomnila Kristina.

»Pri vas imajo Pepo.«

»To je res. A Pepa je še preotročja. In dékle potem ne bodo imeli.«

»Kaj tebi mar? Saj nisi bila udinjana za deklo.«

»To že. Ampak —«

Kristini se je zdelo, da bi bila vendarle nevhvaležna, ako bi pustila hišo in šla. Zlasti, ker jo imajo že izmlada pri hiši, tako da je že kakor domača. In Barbara bi morala potem pustiti šivanje in priti domov. In vendar jo je Barbara takrat, ko je šla v Kamnik, zelo prosila, naj ostane pri hiši vsaj toliko časa, da se ona izuči. In potem: njena plača! Saj ni tako majhna! Ima svojo ovco in svojega koštruna, ki ju pase z gospodarjevimi. Ovca je imela lani dva jagnjiča, ki ju je prodala za dvanajst sto. Koštrun sam je zdaj vreden štirinajst sto, ovca pa tudi...

»Kar ne morem, Marjeta!« je rekla naposled Kristina.

»Zakaj ne?«

»Zato, ker me imajo radi pri hiši, in ker mi bodo tudi plačo povišali zdaj, ko bo pasla Pepa.«

»Bo pasla, ali pa ne bo« — je ugovarjala Marjeta. »Če si Pepa izmisli, da ne bo hotela pasti, pa bodo rekli: Kristina, ti moraš! In tako boš večna pastirica pri hiši. Pastirica — pa taka!«

Če sem tudi pastirica, kaj za to, Včasih boljše ko dekla. Veš kaj: Ostanive vsaka na svojem mestu, pa bo za obe najboljše.«

»Le ostani ti, če hočeš, jaz pa ne bom!« je odgovorila Marjeta in jezna je bila. Zavila je v stran po stezi, ki je peljala proti Dolinarju. Kristina je gledala za njo — in kaj je zapazila? Marjeta je pač imela visoke pete z gumijem, toda peta na levem čizmu se ji je bila nagnila že zelo v stran in se je tako nekam sumljivo majala in podajala...

Kristina je potem hitela po drugi strani proti domu. Ni bila sicer popolnoma mirna zavoljo tiste zalasnice, ki jo je nosila v žepu, vendar jo je vest hvalila, da se ni dala pregovoriti Marjeti, da bi bila zapustila službo in hišo in ljudi, ki jo imajo radi.

(Nadaljevanje.)

J. E. Bogomil:

Skupil jo je.

Nace Hvalè je služil dolgo let pri železnici. Nesreča ali sreča je hotela, da je moral zapustiti službo. Drugače bi že še bil, samo noge so mu odpovedale. In hoje je vendarle tudi pri železnici precej.

Stopil je v pokoj. A njegova pokojnina je bila mala. Prav kakor nalašč je umrl tiste dni grajski vrtnar v bližini njegovega rojstnega doma. Nace Hvalè se je oglasil v graščini in je tam dobil službo.

V tej novi službi bi se bil počutil potem še zadovoljnega. Samo, da ni bilo tistega sitnega grajskega Bogdana! Pa je bil — in povsod je bil, najrajši pa tam, kjer ga je bilo najmanj treba.

Nace se je velikokrat na tihem jezil. Glasno se ni upal. Rad bi bil prijel paglavca za uho in mu marsikaterikrat rad navil uro. A to je vedel: Bogdan bo cvilil kot na ražnju in se cmeril. Tudi hud bo — za pet minut — in grdo se bo držal, pa minulo ga bo kmalu. Toda gospod graščak in gospa graščakinja... O, to sta pa drugačni vprašanji! Bolje premisliti in potrpeti.

Prišla je pomlad in z njo nenavadna suša. Nace je hodil po vrtu, zalival presajenim rastlinam in hvalil Boga, da ima grajski studenec še kar dovolj vode.

In takrat je bilo tole: Nace se je tistega dne ravno pripravljal, da zveže cev za namakanje z vodovodom. Bogdan se je pa podil za žogo po vrtu. Prav povsod ga je bilo dosti tudi tisti dan.

Ravno je pridirjal na tratico pred graščino. Kako bi bilo prijetno, ko bi tudi on zamakal travi in cvetkam! Visoko bi vzdignil cev, in voda bi švignila visoko v zrak in bi škropila kakor dež nazaj na trato in na presajene cvetke. In papa bi ga gledal skozi okno, in mama bi ga videla, junaka...

Ravno prav, da gre Nace proč! Zdaj bo pa kar priskočil... Držati pa cev že zna. Kolikokrat je že videl, kako to reč dela Nace! Pogum in sreča junaška!

Nace je odvil cev pri vodovodu. Voda je ubrala svojo pot po cevi in tiščala pred seboj in s seboj tisto pest zraka, kar ga je bilo ravno takrat

v cevi. Zrak pa se je upiral. In ko je slednjič le moral iz cevi, je bruhnil s tako jezo, da je kar počilo.

In to je bilo tisto! Bogdan ni vedel, kaj je to. Samo pok je slišal. Kdo ve, če ni v cevi sam parkelj notri? Ali grom in strela? In kaj bi bilo,

če bi se grom in strela spustila vanj in ga ubila? O joj, o joj! Bogdan Bogdan, kaj bo s teboj?

Od samega strahu ni mogel Bogdan izpustiti cevi. Tako lepi obrazek se je spačil, in potok solzâ mu je oblil lica. In kričal je, kričal kakor ptič v precepu in ni prej odjenjal, da ga je moral rešiti sam Nace. Nace je to rad storil. In še rajši bi bil to storil, ko bi bil videl, da ga gledata gospod in gospa ... A ko je bil spet sam pri delu, je le vzdihnil:

»Žvirca sitna!«

Bogdan je pa tedaj k sreči že pripovedoval papanu in mami, kakšna »huda reč« je notri v tisti piščali in kako hrope in pljuje, da je groza.

Jos. Vandot:

Leš v zameni.

(Povest.)

(Nadaljevanje.)

In Leš se je ozrl nemirno okrog sebe. Madro je potisnil na oči in se je spustil kar v tek po strmini. Toda dolgo časa ni mogel teči, ker mu je kmalu pošla sapa. Pa je pričel počasneje stopati navzgor, in ga je bilo res vedno bolj strah. In spet je pričel govoriti na glas: »Saj nisem tako hudoben. Samo neumen sem. In v neumnosti sem podstavil Petru tisti kolec. V neumnosti sem zasmehoval škrate, pa tudi botrêu sem se prejle nalagal samo iz neumnosti. Saj mi je zdaj žal, ker sem Petru storil hudo. Zato me pa pustite v miru, vi strahovi, pa tudi vi, rdeči škratje, me pustite v miru! Bom pa od danes naprej priden ...!«

Pa se je Hladnikov Leš zdaj res kesal svoje hudobnosti. Kar peklo ga je v srcu in grizlo nekaj bridkega, in bal se je, in strah ga je bilo. Zato je pa sopal na vso moč navzgor, da pride čimprej iz samote. Pričelo se je mračiti, še preden je Leš prišel na vrh. Globoko pod njim je ležala dolinica, že vsa zavita v večerni mrak. A nad njim sta se užigali na modrem nebu dve drobni, komaj vidni zvezdici. Leš pa še vedno ni bil na vrhu strmega klanca. Zato ga je bilo pa vedno bolj strah, in vedno bolj nemiren je postajal. — »Ničesar hudega ni bilo,« si je ponavljal. »O, sliši me, Peter, in tudi vi, škratje, me slišite! Bila je norčavost, samo moja norčavost ...«

Toda, hvala Bogu! Prisopihal je vrh strmine in se je ozrl na planotico, ki je ležala nedaleč pod njim. V mraku je razločil samotne hišice. Odvalil se mu je od srca težak kamen, in oddahnil se je globoko. Že se je hotel spustiti v dir in steči navzdol. Tedaj pa obstane in se ozre ves preplašen okrog sebe. Zdi se mu, da nekaj šumi kraj poti v goščavi, plahuta in se vzpenja in hrope s čudnim, strašnim glasom. Divji strah se poloti Leša, in od strahu ne more premakniti nog. Strmi in gleda v

goščavo in posluša in se strese. Tisto prhutanje in hropenje postaja vedno glasnejše in strašnejše, da se Lešu kar naježe lasje. — »Saj sem vedel, da me nocoj dobé škratje,« zasope v strahu. »Glej, vstajajo iz zemlje in rogovilijo od veselja, ker so me pričakali... Saj sem rekel — o, saj sem si mislil, da pridejo... Beži, beži, Leš, če le moreš! Beži, dokler te škratje ne dobé v svoje kremplje!«

In Leš je sebe ubogal. Kar na sani se je zavalil, pa jih je potisnil naprej. Sani so odfrčale z njim po strmem klancu, a Leš jih v svojem strahu niti voditi ni utegnil. Tu in tam se je ozrl nazaj, da vidi, če res hiti strah za njim. Toda v gostem mraku ni mogel nič razločiti. Goščava tam gori je že zatonila v temi, in pod Lešem so se zasvetila ozka, razsvetljena okenca samotnih hiš. Takrat pa je zaplahutalo nad Lešem nekaj velikega, črnega v zraku. Zavreščalo je z groznim glasom, da se je fant stresel. — »Ojoj!« je zavpil. »V zrak so se dvignili škratje, pa planejo name in me raztrgajo...!«

Sani so pribrzele že globoko dol pod klanec. Letele so same kakor divje. In tisti hip so zadele ob samotno smreko, ki je stala kraj pota. Vzpele so se napol in so zaškrtnile. Leš pa je zletel z njih. Z glavo je priletel ob trdo smreko. Zasvetilo se mu je pred očmi, in v glavi ga je zbolelo tako, da je omahnil in obležal na snegu. Prav milo je pričel stokati in se gladiti po bolečem čelu. — »Škrat me je vrgel — škrat me je prevrgel s sani,« je ječal in je zaman poizkušal, da vstane. »O, ni me mogel ujeti, zato me je pa prekotalil s sani. Saj sem ga videl, kako je plahutal po zraku — pa me je...«

Lešu se je naposled posrečilo, da je vstal. Še enkrat se je pogladil po boleči glavi in se je ozrl po strmini. Toda videl ni nikogar nikjer. Zato se je oddahnil in je pogledal po saneh. Dasi je bilo že temno, je vendar videl, da se je odlomila sanem desna krivina. Hudo mu je bilo, da bi se bil skoro na glas razjokal. Strmel je na odlomljeno krivino, in v srcu ga je peklo in mu govorilo: »Ali zdaj vidiš, Leš? Ni te preganjal škrat, pa tudi škrat te ni treščil ob smreko, da se ti je posvetilo v glavi. Tvoja hudobnost je bila, Leš, samo tvoja hudobnost, ki se je zdaj maščevala nad tabo. Pa si poizkusil, kar je moral pretrpeti Citrarjev Peter zaradi tebe. Zdaj vidiš, kako je prijetno, če se človeku razbijejo sani in sam telebi z njih. Ali vidiš zdaj, Leš? Ali ti je dobro in ugodno? Pa boš še hudoben in boš še delal drugim hudo? Kaj, Leš?«

Lešu je bilo hudo, ko je poslušal tisti bridki glas. Kar glavo je sklonil in je pričel naglo in glasno sopsti. Pograbil je odlomljeno krivino in jo vrgel na sani. Potem je pa prijel za krivino, ki je bila še ostala cela, in je vlekel sani za sabo po položnem klancu do hiše, ki je stala nedaleč tam. In molčal je vso pot, ker mu je bilo v srcu hudo. Naglo je šel naprej in prišel kmalu do doma. Stopil je v razsvetljeno, prijetno zakurjeno izbo. Vsedel se je na klop kraj peči in si pričel sezuvati čevlje. Nikogar ni bilo v izbi. Mati je kuhala večerjo v kuhinji, oče pa je pokladal živini v hlevu. Mali Cenek in mala Uršika pa sta sedela pri materi ob

ognjišču in sta gledala, kako meša mati lepo dišeče ajdove žgančke. Leš se je že sezul. Pobrskal je pod klopjo in je izvlekel izpod nje lesene cokle. Nataknil si jih je na noge. Še enkrat se je pobožal po bolečem čelu, vzdahnil je težko in je šel počasi v kuhinjo.

»Oj, Leš!« sta zaklicala Cenek in Uršika, ko sta zagledala bratca. »Ali si prišel, Leš?«

»Prišel,« je odgovoril Leš in se je vsedel kraj ognjišča na stolec.

»Seveda, dosti ni manjkalo, pa bi ne bil prišel. Opravka sem imel s prebitimi škrti, pa še hudega opravka. Ongavemu Petru iz Loga so skoro ušesa potrgali. Sani so mu prevrgli pod klancem z drvni vred. In ongavi Peter je strašno jokal. Jaz sem se mu pa smejal. Petru sem se smejal in prebitim škrtom. Zato so bili pa škrtje hudi name. Hej, tam gori nad kapelico so me počakali. Zarjovel so, zaprašili so se za mano, name so se vrgli in na moje sani. Jojmene! Pa so mi strli krivino, odspredaj so mi jo odžagali in — lop! — so me po glavi, da mi čez noč zraste na nji gotovo debel rožiček. Oh no...«

»Mamica! Mamica!« je zavpila mala Uršika in je zbežala materi pod predpasnik. »Leša so škrtje. Nabili so ga... Oj, mamica!«

In Uršika se je tresla. Cenek pa je vtaknil prst v usta in strmел s široko odprtimi očmi na pripovedujočega bratca. No, Leš je pripovedoval in se ni zmenil za strah, ki je zgrabil bratca in sestrice. In še je pripovedoval, pa ni niti zapazil očeta, ki je bil stopil v kuhinjo in obstal pri vratih in poslušal. Ravno je Leš pripovedoval o strahu, ki je plahutal in hrkal nad kapelico, ko je stopil oče do njega in ga pograbil za rame. »Ti bom jaz pokazal strahove!« se je oglasil z jeznim glasom. »Hudobnež, jaz ti pokažem, kako izgledajo strahovi! Le hitro za mano v izbo, pa ti pokažem!«

In oče je potegnil Leša iz kuhinje. V izbo ga je vlekel in ga prijel prav trdo. Leš se je zvijal in moledoval. No, pa mu vse ni nič pomagalo. Vse je moral povedati po resnici in po pravici. Vse o kolcu in o Citrarjevem Petru in o laži pri Drčarjevem botrču. Pa tudi o polomljeni krivini je povedal in o strahu, ki je prhutal in renčal v goščavi za kapelico. Oče ni rekel nič, le roko je iztegnil in vzel s police gorko šibo. Pa je bilo zdaj Hladnikovemu Lešu gorje — gorje, da se popisati ne da...

Mati je skuhala žgančke in jih je prinesla v veliki skledi v izbo. Za njo sta pritekla Cenek in Uršika in sta se skobacala za mizo. Ozirala sta se okrog in okrog in iskala z očmi bratca. Naposled sta ga le zagledala. Leš se je bil spravil na peč. V kot se je bil stisnil, pa se niti ganil ni. Bratec in sestrice sta ga gledala vsa začudena. In Cenek je iztegnil ročico, pa se je zasmejal. In je rekel: »Škrata si videl, Leš? Oj, saj si ga res videl... Oče so rekli, da ti ga pokažejo. Pa te je zdaj strah, Leš, ker si videl škratca. Zato si se pa skril na peč, da te ne zagrabi škratec. Ali ni res, Leš?«

Leš se ni genil. V zid se je obrnil in molčal. Molčal ves čas, ko so večerjali oni doli pri mizi, in ni šel s peči. Bratec in sestrice sta šla

potem spat v sosedno izbico, pa tudi oče je odšel, in mati je upihnila luč in je odšla za očetom. Leš je pa ostal sam v izbi. Vrgel je nase debel plašč in se zleknil po zapečku. Preden je pa zaspal, je rekel sam sebi: »Peter je kriv vsega, samo Citrarjev Peter. Zaradi njega me je bilo strah nad kapelico, in zaradi strahu se mi je zlomila krivina pri saneh. In zaradi Petra sem bil tepen, oj, kako tepen! Zato me pa počakaj, ti Peter! Zagodla si bova in zaplesala, da bo joj! Le počakaj, Peter!«

In Leš je skrčil prste v pest. Zažugal je z njo v črno temo dvakrat, trikrat. Potem pa se je zavil v suknjo in je čakal, da pride odkod spanec...

No, Citrarjev Peter ni slišal Leševih groženj. In če bi jih tudi bil! Kaj za to? Nasmejal bi se bil in bi se ne bil bal. Čemu? Saj vse te grožnje niso bile vredne, da se jih človek boji. Še najmanj pa Citrarjev Peter. Saj ni bil storil Lešu nič hudega. Leš sam mu je pa prizadejal zadosti hudega. Pa Peter mu ni grozil zaradi tega. Peter je lepo povedal očetu, da se je ponesrečil s sanmi gori pod klancem, pa niti zatožil ni očetu Leša. Smilil se mu je, in je vedel, da bo Leš doma tepen, ako Peter pove očetu, da je vse nesreče kriv samo Leš. Zato je pa molčal, in tudi oče ni vprašal ničesar več. Samo potrepljal je Petra po rami, pa je rekel: »Že dobro, Peter! Popravili bomo sani. Zakaj smo pa mizar? Hvala Bogu, da se hujšega ni pripetilo.«

In oče je bil zadovoljen, Peter pa tudi. Šel je v zakurjeno izbo, za peč se je vsedel in je posadil svojega triletnega bratca Lukca na kolena. Desetkrat ga je uječkal, da je bil mali Lukec ves zadovoljen in vesel. — »Se, se — se!« je vriskal, in Peter ga je uječkal in še uječkal in prepeval: »Hop — hop, Lukec, oj, hopsasa! Kaj ni lepo, Lukec? Kaj ni lepo, če smo veseli in dobrega srca? No, glej — no glej! Kako lepo skačeš na mojih kolenih, kot bi res jahal pravega konja... Oj, hopsasa, ti Lukec!«

Peter se je smejal in je uječkal. Mali Lukec pa je vriskal in tleskal s svojimi debelimi ročicami. »Hopsasa!« je vriskal, in smeh mu je rdečil vedno bolj polna in zdrava ličeca.

3.

Hladnikovega Leša so mučile tisto noč na peči čudne sanje. Nemirno se je premetaval, sopal težko, in zdelo se mu je, da mu leži na prsih huda môra. Spet in spet se je prebudil. Gledal je okrog sebe v temo in strmел, dokler mu spanec ni spet zaprl oči. V sanjah je slišal čudno in strašno plahutanje. Videl je pred sabo dvojce velikih, živo gorečih oči. Uprte so bile vanj tako grozno, da je nehote zavpil in se prebudil. — »Kaj pomeni to?« se je izpraševal strahoma. »Pa ne, da se je splazil škrat za mano v hišo in gleda zdaj in čaka prilike, da me zaduši? — Oj, bilo bi strašno, bilo bi strašno!«

In je spet zaspal; toda samo za par trenutkov. In spet so prišle tiste oči od nekod iz teme in so gledale in strmele vanj — in Leš se je spet prebudil. »Da bi že minila ta noč!« je vzdihnil. Pričel je moliti in molil

tako gorko kakor še nikoli. Po molitvi se je nekoliko pomiril. Toda komaj je zaspal, spet so bile tu tiste strašne oči. Gledale so vanj in nepremično se svetile kakor žareče oglje. In Leš se je prebudil in pričel spet moliti, da bi pregnal z molitvijo tiste oči. Zavedal se je, da je to nemara sam bognasvaruj, ki je prišel ponj in ga bo zaradi njegove hudobnosti odnesel s sabo. Zato se je polotil Leša še hujši strah. Kar križal se je in ponavljal neprestano: »Saj ne bom več hudoben. Priden bom in bom ubogal in se učil, da ne bom sedel še štiri leta v prvem razredu... Usmili se me, o strašni bognasvaruj! Pusti me v miru, saj ne bom več hudoben. Samo danes se me še usmili! Jutri bom pa že priden, res da bom... Ti angelvaruh, mi stoj na strani, da premagam hudobo črno!«

Svetlikalo se je že za zamrznjenimi okni, ko je Leš šele dobro zaspal. Toda spal ni dolgo časa. Zakaj oče je prišel v izbo in ga je zbudil prav nemilo. »Vstani, pa napravi se!« je velel. »K maši greva.«

Leš se je pretegnil na zapečku; oči si je pomel in je naglo vstal. Bal se je očeta. Toda bil je še ves vrtoglav. Glava ga je bolela hudo. Neprestano si je mel oči, ki so mu bile vse krmežljave. Odšel je v kuhinjo, in ko si je umil obraz v mrzli vodi, mu je postalo nekoliko bolje. Potem si je pričel oblačiti praznjo obleko in je bil tako hitro gotov kot še nikoli. Urno je posrebal gorko mleko, ki mu ga je mati postavila na mizo. Potem se je stisnil v kot, sedel tam in ni črhnil besedice. Čakal je, da se oče obleče, in to je trajalo precej časa. Domislil se je Leš noči in tistih strašnih oči, ki so ga gledale. Zdrznil se je, a strahu in groze ni bilo več v njegovem srcu. — »Eh, kaj tiste oči!« si je rekel. »Saj ni bil škrat, ki me je strašil ponoči, pa tudi črni bognasvaruj ne. Čemu bo hodil semkaj? Mar samo radi mene? Saj se ne izplača, da bi hodil samo zaradi mene... Spal sem slabo in sem zato sanjal hude sanje. Nič drugega ni bilo. Pa sem se plašil in se bal. Ni bilo vredno, ni bilo vredno...«

Oče se je medtem napravil in si oblekel bel kožuh. Madro (kučmo) si je nataknil na glavo, in potem sta šla z Lešem. Oče je delal velike korake in je trdo stopal, da je škripalo pod njegovimi petami. Molčal je vso pot. Le tupatam je pogledal na Leša od strani in zamahnil z roko, kakor da premišlja nekaj resnega in važnega. Leš je stopical naglo kraj očeta, pa je tudi molčal. Šele, ko sta prišla do samotne kapelice, je Leš izpregovoril, ker se je domislil tistega strašnega prhutanja, ki ga je bil slišal snoči v goščavi. »Oče!« je dejal Leš. »Glejte, tamle za tistimi smrekami je pa snoči strašilo. Kar groza me je bila... Kaj je pač moglo biti? Ali so bili škratje ali kali?«

Oče ga je pogledal, in obrvi so se mu namršile. »Hm,« je zagodel in je stopil v goščavo. Leš je stopil za njim, in ustavila sta se pod visoko, košato smreko. Leš je zagledal tam zajca, ki je ležal pod drevesom v snegu. Ves je bil zmrzel in že objeden. Še celo oči ni imel več. Iz globokih, praznih jamic sta mu gledala strah in smrt.

»Ali vidiš?« mu je dejal oče resno. »Žival je zmrznila. Snoči je pa prišel jastreb. Oči mu je izkljuval in se gostil z njegovim mesom. Pa si ga

ti splašil. Od tod tisto plahutanje ... Samo jastreb je bil, ti si pa mislil, da je strah. Strahov ni na svetu, Leš. Strahove vidi le slaba vest, tudi tvoja, ker si hudoben in malopriden. Samo to je, Leš!«

Leš je povetil glavo in je stisnil ustne. Ničesar ni rekel, ampak šel molče za očetom po strmini navzdol. In besedice nista več izpregovorila vso pot, ki se je vlekla dobro uro. Prišla sta v farno vas v pravem času in sta se napotila v cerkev.

Po maši sta šla naravnost do Citrarjeve hiše, da tam počakata popoldanskega nauka. Tako je delal Hladnik vsako nedeljo že od mladih dni, ker sta si bila s Citrarjem velika prijatelja. Pa tudi kosil je Hladnik vsako nedeljo pri Citrarjevih, in z očetom je kosil tudi Leš vsako nedeljo tam. Seveda, Leš je bil tega jako vesel, ker se je po kosilu lahko zmuznil na vas, da tam malo poveselejači in porazgraja z vrstniki. Tako zabavo je ljubil Leš nad vse. Zato je bil tudi danes ves srečen, ko je stopil iz cerkve. Pozabil je bil na hudo noč, na strahove in na škrate. Še poznalo se mu ni več, da je slabo spal, in da je obljubil, da ne bo več hudoben in malopriden. Še na misel mu zdaj ni prišlo vse to. Ugibal je le, koga in kako bi premlatil po kosilu. Zato pa je že žvižgal, ko je stopal za očetom proti Citrarjevi hiši, ki je stala sredi vasi. No, danes se je pa Leš zmotil. Po kosilu je res vstal izza mize. Za peč se je usedel in se je pričel počasi pomikati proti durim. Že je bil konci klopi, in treba mu je bilo samo še skočiti, pa bi bil pri vratih. Leš je že prežal, kdaj se bodo odprla vrata, da smukne v vežo. A oče, ki se je za mizo pogovarjal s Citrarjem, ga je opazoval. Ko so se odprla vrata in je stopila Citrarjeva mati v izbo, je Leš skočil na noge. Tedaj pa se oglasi oče in reče: »Tu ostani! Pogovorimo se o tebi. Nikamor ne pojdeš!«

Leš se je potuhnil nazaj na klop. Ugriznil se je v ustne, da ga je zabolelo. Glavo je povetil in pričel drsati z nogo po fleh. Nehoté je jel poslušati, kaj pravi in govori oče za mizo. Pa dobrega ni slišal. Oče se je pritoževal čezenj in pravil ves žalosten, kak nepridiprav je Leš, in da ga ne more poboljšati niti palica. V šoli ni nič prida, doma nič prida, med svetom pa še najmanj. Oče se je pogladil po laseh, pa je rekel Citrarju: »Z doma ga dam. Pri tujih ljudeh naj se priuči pridnosti in reda ... Zato te prosim, Citrar, vzemi našega Leša! Vsaj za poskušnjo ga vzemi! Poznam te, Citrar, in vem, da ga priučiš vsemu, česar je treba dobremu otroku. Ti znaš in boš tudi ukrotil tega poba, če bi ga ves svet ne mogel ... Kako, Citrar, ali hočeš?«

»Hm,« je odvrnil Citrar, ki je bil mož kratkega govorjenja in nagel v delovanju. »Ga vzamem. Veš, tebi na ljubo ... Naj bo! Privedi mi ga, kadar hočeš! Vzamem ga v šolo.«

»V nadlego ti bo, Citrar, vem,« je še menil Hladnik. »A veš, kaj ti bom rekel? Da ti ne bo preveč sitno rediti dveh, bova zamenjala! Vaš Peter naj gre z mano na Srednji vrh, naš naj pa ostane pri vas. Če hočeš, kar pustim ga tukaj in vzamem po nauku Petra s sabo ... Ali bo prav tako, Citrar?«

»V božjem imenu!« je odvrnil Citrar odločno. »Ni, da bi se dobre reči kovale ves dan, človek jih mora izvršiti takoj. Naj bo, Hladnik, ker si ti ... Peter, hej, Peter!« je zaklical potem. »Ali slišiš, Peter?«

Peter je naglo pritekel iz kuhinje, kjer je bil ujčkal malega Lukca. Stopil je do mize in vprašal očeta: »Kaj pa, oče? Klicali ste me, pa sem prišel.«

Citrar je zakašljaj in rekel: »Tu sva se s Hladnikovim stricem zmenila o tebi. Pa sva se domenila, da greš še danes z njim na Srednji vrh. Tam ostaneš, dokler te ne pokličem nazaj. Mogoče ostaneš tam leto dni; mogoče še dalj ... Kar materi povej, naj pripravi tvoje reči. Po nauku odideš s Hladnikovim stricem. Saj greš rad, Peter?«

Peter se je začudil in skoro verjeti ni mogel. »Seveda grem rad, oče,« je odgovoril. »Če ukažete, pa grem ... Saj mi ne bo hudega na Srednjem vrhu. Zato pa grem, oče!«

Hladnik je pobožal fanta po laseh, pa mu je dejal: »Priden pobič si, Peter! Ne bo ti slabega pri nas. Še dolgčas ti ne bo. Kar meni verjemi, ne bo ti hudega.« — Potem se je Hladnik ozrl k peči, kjer je sedel Leš ves preplašen in obupan. »Leš, sem stopi!« mu je velel. »Slišal si, kaj sva se ravnokar zmenila s Citrarjevim stricem. Zato stopi semkaj! Ali si slišal?«

Počasi se je dvignil Leš s klopi. Počasi je pristopil k mizi. Obstal je tam in povésil glavo. Oče pa ga je gledal in dél: »Ti boš ostal tu pri Citrarjevem stricu. Citrarjev stric te bodo učili pridnosti in reda. Dokler se ne privadiš temu in se ne poboljšaš, ne boš prišel domov! Ne za urico ne ...«

Leš je dvignil glavo in pogledal v očeta. V prvem trenutku je mislil, da se oče in Citrarjev stric samo šalita. A zdaj je videl v očetovem licu vso trpko in bridko resnico. Solze so se mu udrle po preplašenih licih. Sklenil je roke, zajokal in izpregovoril proseče: »Oh, nikarte, oče! Nikarte! Saj bom priden in vam ne bom delal več hudega ... Lepo vas prosim, oče! Ne pustite me tukaj, da bi služil! Vzemite me rajši spet s sabo domov! Saj sem rekel, da bom priden ... Oh, oče ...«

Oče je zamahnil z roko in rekel z neizprosno trdoto: »Kar je sklenjeno, je sklenjeno. Prej bi bil priden, pa bi ne bilo tega treba. In konec besedi! Jutri ti kdo prinese tvoje stvari s Srednjega vrha. Tu ostaneš, pa je opravljeno!«

Leš se še vedno ni vdal in ni hotel molčati. »Nikarte, oče!« je moledoval. »Samo danes naj grem še z vami, boste videli, kako bom priden ... Glejte! Saj me čakajo jutri Drčarjev botrč, da jim zvozim še zadnja drva iz gozda. Pa kaj porečejo Drčarjev botrč, če me ne bo? Zato pa moram z vami — zato me pa pustite, oče, da grem domov ... Ne bom ostal pri Citrarjevih — pa ne bom ...«

»Bomo videli, bomo videli,« je rekel oče s svojim trdim glasom. »Čez leto dni bomo videli! A zdaj se pripravi, da gremo v cerkev.«

Res so že pritrkavali zvonovi v visokem zvoniku. Ko jih je Leš slišal, je zajokal, da bi se bil zasmilil trdemu kamenu. A ni se smilil očetu, pa tudi Citrarju ne. Smilil se je samo Petru. Ta ga je prijel za suknjič, pa mu je

rekel prijazno: »Ne jokaj, Leš! Saj ti né bo hudega pri nas. Z Lukcem se boš igral in ga boš ujčkal. Naš Lukec se ujčka nad vse rad. Nikar ne joči! Saj se tudi jaz ne jočem, ker moram z doma. Slišiš, Leš?«

Leš je zapihal kakor mačka pa dregnil Petra od sebe. Naglo je zgrabil svojo madro in zbežal iz hiše. Tekel je proti cerkvi in se še zmenil ni za svoje tovariše, ki so ga klicali pod lipo. Naravnost v cerkev je tekel in za širok steber se je stisnil. Sopel je na vso moč, in po licih so mu še vedno tekle debele in vroče solze. A hipoma se je zavedel, da je v cerkvi. Obrisal si je solze in se je pomiril. Šklenil je roke in se zagledal v oltar, ki se je svetil v nebrojnih lučkah. — In Leš se je spustil na kolena. S sklenjenimi rokami je zaprosil: »O daj, ljubi Bog, da grem po nauku domov! Saj ne morem ostati pri Citrarju, res ne morem ... Ljubi Bog, daj! Priden bom od zdaj naprej in nikoli več ne bom hudoben ... Usmili se me, o ljubi Bog!«

Pri nauku se je Leš pomiril. Pa je bil prepričan, da so se z njim pri Citrarju samo malo pošalili in ga hoteli oplahiti. Zato je počakal očeta pri cerkvenih vratih in mislil, da se napotita kar domov, pa bo tako vse dobro. A kako je bilo? Prišel je oče, a ni se obrnil na desno, da bi šel po cesti domov. Obrnil se je na levo in stopil na pot, ki je držala naravnost do Citrarjeve hiše. Leš se je prestrašil in skočil za očetom. »Oče!« ga je nagovoril s plašnim in boječim glasom. »Ali ne greva domov?«

»Ti si od danes naprej pri Citrarju doma,« je odvrnil oče in ga niti ni pogledal več. Stopil je naglo naprej. Leš je pa sklonil glavo, in v srcu ga je zbodlo in speklo nekaj bridkega. Saj je zdaj vedel, da se oče ne šali in da je govoril resnobno. — »Oh, kaj bo pa zdaj?« je spreletelo Leša. »Res bom moral ostati pri Citrarju ... Oh, jaz ne morem; ne morem ... Domov pojdem — pa četudi sam in četudi pobegnem ... Naka, pri Citrarju pa ne ostanem; za ves svet ne ostanem! Pobegnem — pobegnem ... In ko bom doma, me ne spravi nihče več od doma. Če me drugi ne bo branil, me bodo pa mati. In Cenek in Uršika ... Pobegnem — pobegnem ...«

In Leš se je obrnil in stekel naravnost proti cerkvi. A še trikrat ni skočil, že ga je zagrabil oče za suknjič in ga potegnil nazaj. »Ti seme nemarno!« se je razsrdil. »Glej ga! Pobegniti hoče! Pa ne boš pihal kaše, ti kavelj presukani! Alo, pred mano, da te imam pred očmi! Naprej!«

Materin poljub.

„Le pojdi torej, moj mali,
in priden bodi!
Če jaz te ne vidim, ko si od doma,
pa Bog te vidi povsodi.“

Zanimive pripovedi profesorja Silvestra.

6. Strahovi.

(Dalje.)

aj pa je? Kdo pa je?» se oglasi nekdo iz gozda prav tam, odkoder je prihajala svetloba.

»Kdo je? Jaz sem — Jaka Strahopetec,« se zadere Jaka nekoliko bolj pomirjen, ko se mu zdi, da je slišal človeški glas.

»Ti, Jaka? Saj sem vedel, da te moram srečati,« se spet zasliši tisti glas iz gozda, vedno bliže Jaku. »Samo tega ne razumem, kaj tako kričiš? Pa ne, da te spet preganjajo strahovi?«

Jaku postane pri srcu lažje. Spozna glas svojega gospoda, gospoda župnika.

V tem hipu stopi gospod župnik pred preplašenega Jaka. Bolnik na hribu je namreč jel pešati. Zato so bili domači poslali sporočilo gospodu župniku po drugi najkrajši poti, naj nemudoma obišče bolnika. Brž se je gospod župnik odpravil od doma, da obišče bolnika, in zdaj sta zadela z Jakom skupaj na robu gozda pod hribom.

»Kaj pa je vendar tebi, Jaka, da tako divjaš in kričiš? Pa ni morda Izgorec že umrl? Ali se je zgodilo še kaj hujšega? Že prej sem opazil doli na ovinku, kako strašno si tekel z lučjo po hribu.«

»Oh, nič!« odgovori Jaka, še vedno preplašen, vendar malo manj boječ. »Izgorec, upam, da gre dobro; jaz pa še nisem bil tam gori. Napadla me je tukaj strašna pošast — prav tamle gori — in mi zastavila pot, da nisem mogel naprej. Hvala Bogu, da ste prišli, gospod, sicer ne vem, kaj bi bilo. Pošast je menda še gori, ker je nisem slišal, da bi bila stekla za menoj. Lahko se sami prepričate, gospod, da so strahovi na svetu.«

»Strahovi — pošast?« ponovi gospod župnik. »Kar stopiva, da to pošast dobiva. Dva sva in se je ne bova bala.«

Stopila sta v hrib drug za drugim: gospod župnik naprej, Jaka pa za njim.

Že sta prišla na kraj, kjer bi imela biti pošast, toda ni bilo o nji ne, sledu ne glasu.

»Pa posvetiva,« pravi gospod župnik, »morda se je pa zverina kam potuhnila?« Pa dvigne svetiljko visoko nad Jakovo in svojo glavo v smeri proti megli, ki se je vedno gosteje valila s hriba.

Jaka zakriči . . . »Oh, je že spet tu! Pa še dve sta! Še večji, še strašnejši sta! Ali jih ne vidite?«

Gospod župnik stoji in gleda. Res, tudi on vidi na megli dve strašno veliki postavi. Premikata se, in sicer v tisti smeri, kakor se premika njegova svetiljka. Nekaj časa motri položaj, natakne naočnike, gleda in študira pošasti na megli, skriva svetiljko za hrbet in jo spet prikazuje, potem se pa prične smejati pred preplašenim hlapcem:

»O človek, da moreš biti tako lahkoveren! Ali ne vidiš, da je to le moja in tvoja senca? Kadar skrijem luč, prikazen izgine; kadar jo pa postavim za sebe in tebe, pa se spet prikaže. Jaka, Jaka, pojdi in ti pošasti primi, da se na lastne oči prepričaš, kako je res, da je strah v sredi votel, okrog ga pa nič ni.«

Jaka — hočeš-nočeš — se približa megli in zagrabi po nji. Gospod župnik mu pa posveti za hrbtom s svetiljko, in spet se prikažeta ena ali dve senci, kakor že posveti. Jaka bi bil zdaj pač kmalu uvidel svojo zmoto, toda še precej časa mine, in še tega in drugega poizkusa je treba s svetiljko, preden ga gospod župnik prepriča, da dela tudi luč v svetiljki svoje sence in obrise stvari na meglo, kakor jih meče solnce podnevi na zemljo ali ponoči luna na strehe, travnike in vrtove.

Pojasnil je gospod župnik plašljivemu hlapcu tudi to, da se pojavljajo take sence ob luči na vstajajočo meglo prav posebno rade visoko v hribih. Imenuje se ta pojav, ki je čisto prirodnega značaja, s tujo besedo »b r o k - n o v s t r a h« ali »gorski strah«, ker ga je mogoče zasledovati osobito ob gosti megli na vrhu neke gore v Rudnem pogorju na Češkem — gori se pravi: Brocken. Mogoče pa je opazovati to prikazen tudi pri nas v triglavskem ali kamniškem pogorju, in to posebno v zimskem času tudi pri belem dnevu. Ob vrhovih teh gorâ se namreč vlačijo včasih goste megle, in kadarkoli se upre solnce s svojimi žarki v te megle, tedaj se pojavijo na megli silno velike sence onih predmetov, ki jih obseva solnce v bližini teh meglâ. Kajpada so te »pošasti« čisto nedolžne, ker so pravzaprav le zgoščeni in povečani svetlobni žarki, ki ne morejo nikomur storiti nič žalega.

Prav ob oni megli se je pa tudi Jaka Strahopetec lahko prepričal na lastne oči, da je razlaga gospoda župnika o strahovih povsem resnična.

In to mu je tudi pomagalo, da je prišel vsaj ta večer vendar enkrat do pravega spoznanja. Kajti, če bi mu bil razlagal gospod župnik samo z besedo, ne da bi se bil sam prepričal z lastnimi rokami in očmi, bi Jaka za ves svet ne bil verjel, da so vsi ti strahovi prazen nič.

Tako je pa moral priznati, da nosi po pravici priimek: Jaka Strahopetec. Molčal je, in malo sram ga je tudi bilo, ko sta potem z gospodom župnikom nadaljevala pot k bolniku. — —

»Ali ni pozneje Jaka Strahopetca nič več strašilo?« je prekinila gospoda profesorja naša součenka, Voglarjeva Maruška.

»Kajpak da še! Posebno hudo pozneje enkrat, ko ni služil več pri gospodu župniku, ampak pri nekem gospodu zdravniku. Toda ni več časa, da bi vam o tem danes pravil; povem vam prihodnjič, kako se je Jaka Strahopetec iznova prepričal, da strahov ni, ampak da je on velik plašljivec.«

(Konec.)

P. Krizostom:

Srca odprite!

Po potih sneženih mali Jezus hodi.
V roki kanglico zlato drži.
Blažen smehljaj mu lica okroža,
sama dobrota z oči mu žari.

Po potih sneženih mali Jezus hodi.
O, kje ste srca, plameneča srca!
Vrata svoja na stežaj odprite!
Lučko vere in ljubezni pokažite!

Po potih sneženih mali Jezus hodi.
Išče cvetja, ki iz čistih src poganja,
belih lilij, rož kraljevih — cvetja,
ki vesno nebeško oznanja.

Jezus se bliža. — Kje ste cvetice,
da bi ga ob potih pozdravljale
in mu poljubljale svete nožice?
Skrbi bi mu težke odganjale.

Kje ste srčne svetiljke,
da bi mu pota ožarjale,
da bi mu s toplim plamenom
ročice premrle ogrevale?

Jezus se bliža s kanglico zlato,
sama dobrota z oči mu žari.
V svetiljke olja vam hoče vliti,
cvefice z roso nebeško napojiti.

Srca odprite:
Ali v vaših srcih cvetje dehti?
Ali v vaših srcih lučka plamti?
Odgovorite!

Iz zgodovine kranjskih trgov.

11. Motnik.

(Konec.)

ako pa je bilo z motniškim trgom in njegovimi tržnimi pravicami? Ob dobri prometni cesti se je bila razvila okrog Motnika že v srednjem veku živahna obrt in kupčija. Motnik je slovel po svojem usnjarstvu, klobučarstvu in barvarstvu. Tržani so bili premožni in so se zelo ločili od kmetov-okoličanov. S poljedelstvom se sploh niso marali ukvarjati. Okoličani so hodili v trg po usnje in druge potreščine. Plačevali pa niso v denarju, ampak v blagu. Za kože, živino in žito so si nabavili v trgu vse potrebno. Obojim je bilo na ta način ustrezno.

Leta 1884. je izročil motniški župan Gašper Križnik vse stare trške listine na vpogled zgodovinarju Francu Schumiju, da jih porabi za svoj »Archiv«. Ta marljivi zgodovinar pa je kmalu potem umrl. Listine so se pa izgubile brez sledu. O starem Motniku nam je ohranil največ spominov le tamošnji rojak profesor Valentin Konšek v časopisu »Blätter aus Krain«, letnik 1857.

Motnik se omenja kot trg prvikrat l. 1422., in sicer v pismu, ki ga je izdal l. 1579. notranje-avstrijski vladar nadvojvoda Karel. To pismo nam sporoča, da je bil dovoljen Motničanom semenj vsako nedeljo. Omenja se tudi trški grb: ščitonosec, ki drži v levici široko sekiro, v desnici pa meč. Motnik je dobil svoj grb najbrže l. 1476. Prosili so Motničani zanj cesarja Friderika III. To sklepamo iz cesarjevega pisma (1476), ko potrjuje motniškemu trgu vse od njegovih prednikov podeljene pravice in poudarja vdanost Motničanov do vladarske hiše, kakor so jo očitno pokazali za časa njenih bojov s Celjani.

V Gradcu, v mestnem arhivu, je zasledil že imenovani profesor Konšek listino, s katero je podelil nadvojvoda Ernest Motniku tržne pravice. Leta 1422. je torej dobil Motnik pravice trga. Ernest Železni je vladal notranje avstrijske dežele od l. 1406. do 1424.

Za cesarja Ferdinanda I. (1556—1564) pa je prišel Motnik ob tržne pravice. Ta vladar je bil namreč prepovedal vse semnje in tržne dneve ob nedeljah in praznikih. Motniški sodnik (župan) je bil pa pozabil poprositi vlado, da se preložijo motniški semnji in tržni dnevi na druge dneve. Motničani so se obrnili potem na nadvojvoda Karela (1564—1590), naj se jim vrnejo stare pravice. Vladar je prošnji ugodil l. 1579., kakor je bilo že omenjeno.

Nadvojvoda Ferdinand II. (1590—1637) je dovolil l. 1613. Motniku dva živinska semnja — o sv. Jederti in sv. Antonu.

V cerkvenem oziru je spadal Motnik že l. 1232. pod benediktinsko opatijo v Gornjem gradu.¹ L. 1369. so imeli v Motniku že duhovnika. Njegovo ime nam ni znano; gotovo pa je, da je bilo takrat v Motniku že ustanovljeno dušnopastirsko mesto. L. 1369. je bil namreč prepustil Gerloh Motniški tri kmetije cerkvi sv. Jurija v Motniku. Dohodek teh kmetij je bil užitek duhovnika, ki stanuje v Motniku.²

L. 1404. se je sezidala na hribu pri Motniku cerkev sv. Lenarta in sv. Elizabete. Vranski župnik je izprosil pri cerkveni gosposki dovoljenje, da se sme v tej cerkvi maševati.³

Kapelo sv. Marije Magdalene omenja Valvazor⁴ l. 1689.

Za vlade ljubljanskega škofa Tomaža Hrena je bil sestavljen l. 1605. zapisnik vseh cerkvâ ljubljanske škofije. Tega leta, 28. junija, je razglasil papež Pavel V. »sveto leto«. Praznovalo naj bi se najprej v Ljubljani in v Gornjem gradu (6. avg.), potem pa po raznih cerkvah ljubljanske škofije. Škof Hren je zapisal v svoj dnevnik vse cerkve svoje škofije, koder je dal razglasiti to praznovanje sv. leta. Na Štajerskem omenja zapisnik nadžupnijo sv. Mihaela na Vranskem, pod katero je spadala župnija Marije device v Braslovčah z vikariatnimi cerkvami: sv. Pavla pri Boljski, sv. Pankracija v Grižah, sv. Nikolaja v Trbovljah in sv. Jurija v Motniku.

Stari šematizem ljubljanske škofije pa omenja, da se je šele l. 1612. ustanovilo v Motniku dušnopastirsko mesto »annus erectionis beneficii«. Po Hrenovem zapisniku je torej tukaj pomota.⁵

Trg Motnik je spadal pod Štajersko do l. 1809., ko so Francozi zasedli Kranjsko. Že sredi 18. stoletja pa se je trudila motniška gospoda, da bi prišla pod Kranjsko; tržani pa tega niso marali. Motnik je ostal pod Štajersko do prihoda Francozov. Ti so zasedli in utrdili trg kot branik proti štajerski meji. Štajercem pa Francozi z odvzetjem Motnika niso hoteli biti »krivični«. Kot odškodnino za Motnik so jim prepustili goro — planinski pašnik Jasovnik (Jaselnik). Tako je ostalo tudi po odhodu Francozov (1813) do danes.

Kako pa je bilo z motniško župnijo? Motnik je pripadal prej gornjegrajskemu okraju, torej ljubljanski škofiji. Pod cesarjem Jožefom II. (1780 do 1790) se je uveljavilo načelo, da bodi deželna meja hkrati tudi meja škofij. Ker je bil Motnik takrat na Štajerskem, so ga l. 1787. izločili iz ljubljanske škofije in pridelili lavantinski. Ko so pa Francozi zasegli Motnik in ga pridružili Kranjski, je bila tudi župnija pridružena ljubljanski škofiji (1809—1813). Po odhodu Francozov pa je bila župnija podrejena zopet lavantinski škofiji — to do l. 1833., ko so jo pridelili ljubljanski škofiji.⁶

¹ Schumi, U. u. R. B. II. 58.

² Orožen, Stift Oberburg 142.

³ Izvestja M. Dr. II. 73.

⁴ VIII., 776.

⁵ Izvestja M. Dr. 1895, 58.

⁶ Izvestja M. Dr. 1906, 56.

Kaj naj še povemo o Motniku? V občino spada še Zgornji Motnik (20 preb.) in Zajasovnik (49). Župnija šteje 524 duš. V cerkvenem oziru spada pod kamniško dekanijo, oblastno pa pod kamniško glavarstvo in tamošnje sodnijo.

Šola je v Motniku dvorazredna, ustanovljena l. 1888. Všolana je v njo vsa motniška občina, oziroma župnija, pa še tri hiše iz vasi Rebro in tri hiše iz Male Ravni — to pa iz občine Špitalič.

Motničanov se je spomnil Vrtec že l. 1919., ko se je dotaknil »motniškega polža«. Podtaknjen jim je kakor meščanom iz Višnje gore. Ako ne bi bili predniki sedanjih Motničanov v nekdanjih časih tako delavni in podjetni — bogzna, ali bi bil tak, sicer prijazen, vendar pa — seveda za sedanje razmere — precej odročen kraj prišel kdaj do časti — trga.

Mladinski novičar.

Japonci rastejo. Znano je, da je japonsko rumeno pleme po velikosti najmanjše na svetu. Kitajci in Japonci so takorekoč najmanjši ljudski tip. Profesor Weaden Harts objavlja zanimive podatke, iz katerih izhaja, da japonska mladina radi vztrajnega gojenja sporta raste. Profesor je proučeval ustroj Japoncev celih dvajset let in je prišel do ugotovitve, da so Japonci v tem času zrasli za povprečno dva centimetra. V istem času so se splošne zdravstvene razmere japonskega naroda izboljšale za 49 odstotkov. Tako Japonci rastejo in se fizično utrjujejo, medtem ko belo pleme propada telesno in duševno.

Brez imen. V Koreji se ne daje otrokom ženskega spola pri rojstvu nobeno ime. Seveda dobijo doraščajoče deklice priimek, s katerim jih kličejo starejši prijatelji in sorodniki; toda samo roditelji imajo v poznejši starosti pravico, uporabljati to ime. Vsi drugi družinski člani in tujci se pa poslužujejo pri nagovoru opisovalnega načina, kakor n. pr.: Hči ali sestra tega in tega. Po možitvi pa tudi to odpade. Starši dajo omoženim hčeram ime okraja ali kraja, v katerem stanujejo s svojim možem, roditelji njenega moža jo pa imenujejo po kraju, kjer je živela pred omožitvijo.

Poki v gozdu. Ljudje, ki potujejo po pragozdih Amerike, imajo večkrat priliko, da opazujejo čudovita dela stvarstva, ki kaže tukaj najbohotnejše svojo raznolikost. Tako n. pr. raste v ameriških gozdih visok grm, Phura crepitans, čigar plodove obdajajo jako trde lupine. Ko plod dozori, se lupina s pokom razletí in vrže seme daleč od sebe. Zgodi se večkrat, da nastane v gozdu prav živahno streljanje, ko so ti plodovi zreli.

Čudežno drevo. Brazilija je znana po svojih naravnih krasotah. Tam raste tudi drevo z imenom Orape. To drevo izloča tako močno svetlobo, da lahko ponoči poleg njega kdo piše ali čita.

Nezaslišano je bilo doslej pri nas, da bi si kak mlad dijak-srednješolec sam končal življenje; vsaj redke so bile take nesreče. Meseca novembra smo pa brali, da je skočil v Zagrebu sinko nekega odvetnika skozi okno na cestni tlak in da je vsled notranjih poškodb umrl. Reklo se je, da se je v gimnaziji slabo učil; ker je bil doma posvarjen, se je pa v naglici ali jezi ali zmedenosti tako izpozabil, da je postal samomorilec. Toda — menite, da je samo to bilo vzrok? Ne maramo in ne smemo natolcevati ali soditi; to pa lahko z mirno vestjo rečemo: Kjer je strah božji, kjer se zrcali v družini res krščansko življenje, nobenemu ne pride kaj takega niti na misel. Seveda se utegne pripetiti nesreča

v hipni zmedenosti tudi sicer dobro krščanskemu človeku, vendar so to le redki slučaji.

Ali je to mogoče? V neki vasi na Angleškem so nesli k pogrebu novorojeno dete, ki so o njem mislili, da je mrtvo. Ko so krsto polagali v grob in jo jeli zasipavati, se je pa začul iz jame jokajoč glas. Odprli so krsto in rešili zdravega otročiča. — Je bil pač v zadregi mrliški ogleda! Otrok je gotovo trpel na krčih, da je bil videti kot mrtev.

Hvalevredna navada. V ameriški državi Argentinija je dobil naš rojak Bončuga (doma na otoku Hvar) sedmega sinčka. Ustava ondotne ljudovladavine pa določa, da mora v takem slučaju biti za krstnega botra predsednik republike, kar se je v tem slučaju tudi zgodilo. Predsednik je dal poleg bogatega darila otročiču tudi ime.

Vendar tudi nekaj pametnega. Na dekliški šoli v Hakenzaku (Hackensack) blizu New Yorka v Severni Ameriki so gojenke sklenile, da se odpovedo vsem olupševalnim sredstvom, da se bodo dostojno oblačile, da bodo opustile kajenje in vse neotesanosti, kakor kletev in druge nedostojne besede.

Otročiča rešila. O junaških činih usmiljenih sestrâ, ki se žrtvujejo po bolnišnicah, da lajšajo gorje najbednejšim, slišimo in beremo prav velikokrat. Kar zdaj poročajo iz mesta Brescia na Italijanskem, zasluži pa res posebno priznanje. V bolnišnico so prinesli otročiča, ki je imel hude opekline. Zdravniki so izjavili, da ga je možno rešiti le na ta način, če bi se prenesla na rano živa koža zdravega človeka. Usmiljenka s. Favorita, ki je stregla otroku, je bila takoj pripravljena tudi na to žrtev. Odklonila je vsako sredstvo, da bi ji olajšali bolečine. Odrezali so ji širok kos kože od komolca do rame. Otrok je bil potem izven nevarnosti.

Premalo previdnosti. Dne 28. novembra m. l. so se igrali šolski učenci v Komnu pri nekem mlinu. Devetletni E. Gulič je prišel preblizu mlinskemu kolesu. To ga je zgrabilo, parkrat zavrtelo, nato pa treščilo ob zid. Revček je imel zdrobljeno glavo in polomljene kosti. Nesreča dovolj svari in uči.

Modrost v pogovorih domačih in tujih.

Metla.

Kdor metlo kupi, mora tudi ročaj plačati.

Kdor hoče metla biti, ne sme čez prah tožiti.

V lepih rokah je tudi metla lepa.

Metla se že dobi, le pometača večkrat ni.

Nova metla dobro pometa.

Nova metla dobro pometa, a tudi dobro praši.

Nova metla stare ne pozna.

Metla, ki pometa na dvorišču, ni dobra v hiši.

Če stoji metla narobe, šele kaže, v kaj služi.

Stara metla se tudi blata ne plaši.

Stara metla rajši praska ko snaži.

Stara metla je časti vredna.

Stara metla mora tudi v peč.

Ukradene metle so najcenejše.

Gospodinj, ki metlo ležati pusti, tudi soda mari ni.

Na metli nihče ne kaže moči.

Reki.

S tujo metlo pometati.

Samo z žlico in metlo opravek imeti.

Ima metlo v hrbtu.

Mar mi je kot za sosedovo metlo.

Še za metlo nima.

Drobiž.

Kaj je človek ...! Od enega milijona novorojenčkov — tako je dokazano po izkušnjah — jih umrje že prvo leto 150 tisoč. Dvanajst mesecev nato jih umrje 53.000. Ob koncu tretjega leta se število umrlih pomnoži za 28.000. V nastopnih

desetih letih se število smrtnih slučajev zniža. Povprečno jih umrje v teh desetih letih 4000. Odslej pa do 45. leta jih podleže težavam življenja do pol milijona. Ob sklepu 60. leta živi še vedno 370.000 sivolasihi »veteranov« (starih bojnikov). Osemdeseto leto jih doseže 37.000, a z zmanjšano silo in opletajočim korakom. Ko poteče 95. leto, jih ostane še 233, a njih število urno pojema. Z letom 108 izgine zadnji od milijona rojenih s površja solzne doline in se pridruži že odišli armadi.

V Ameriki so našli neki turisti ob cesti na meji države Carolina dva mala otroka, ki sta jokala. Na vprašanje sta povedala, da je šla njiju mati v gozd, nabirat jagode. Šli so na označeni kraj in našli mrtvo mater, ki je krčevito držala v desni roki kačo klopotačo, ovito okrog njenega vratu.

Kako Kitajci štejejo leta. Letošnjega 3. februarja so začeli Kitajci na novo šteti leta, čisto od začetka, tako kakor štejemo mi od Kristusovega rojstva. Vsako tako štetje traja petdesetkrat dvanajst mesecev. Vpeljal je ta način štetja pred 4500 leti cesar Hvang-ti. Zadnje leto, dolgo torej petdeset naših let, se je imenovalo Kvej-haj (haj = morje), sedaj začeto se imenuje Tšia-tze (tze = velik). Kitajski zvezdoznanci pravijo, da so zadnji meseci velikega leta zmeraj slabi, in da je zato v zadnjem času ugled Kitajske tako padel.

Slovstvo.

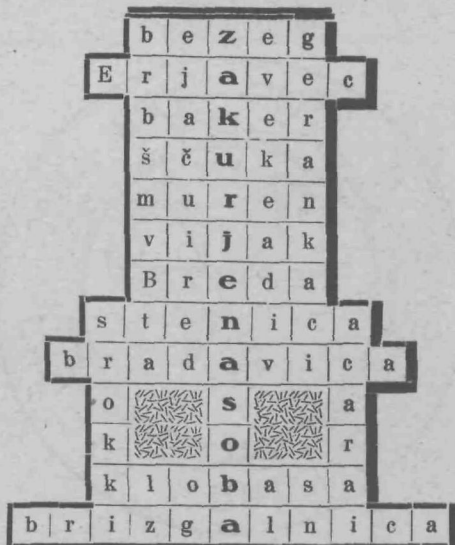
Utva: Kraguljčki. Druga, pomnožena izdaja. Ilustrirala Ksenija. V Ljubljani, 1924. Natisnila in založila Zvezna tiskarna in knjigarna. Cena ?? — »Po moji sodbi,« pravi Meško (Listki str. 100) »je kritik... bolj ali manj spreten podavač mojstru zidarju.« Vemo, da tako marljivima in vestnima delavkama, kakor sta Utva in Ksenija, ni treba šele vzbujati veselja do literarnega udejstvovanja; kljub temu izrazimo željo, da bi mogli podati naši mladini še mnogo tako čednih knjižic, kakor so Kraguljčki. To kar zablesti iz sličic mladostna raz-

igranost in zadehti iz stihov pomladni vonj. Jezikovno želimo boljšega razlikovanja med gori-doli in gor-dol (prim. str. 15 in 30!).

Rešitev skladnice v 1.—2. šte. v.

Nesreča izmodri človeka.

Rešitev besedne uganke v 1.—2. šte. v.

Zakurjena soba.

Rešitev rebusa v 1.—2. šte. v.

Črna zemlja, trd čuvaj,
nikdar več ne da nazaj;
kar so vzele nje moči,
mrtvo v njej leži.

(Levstik.)

Posetnica.

Pavel C. Zorko

Kaj je ta človek po svojem poklicu?

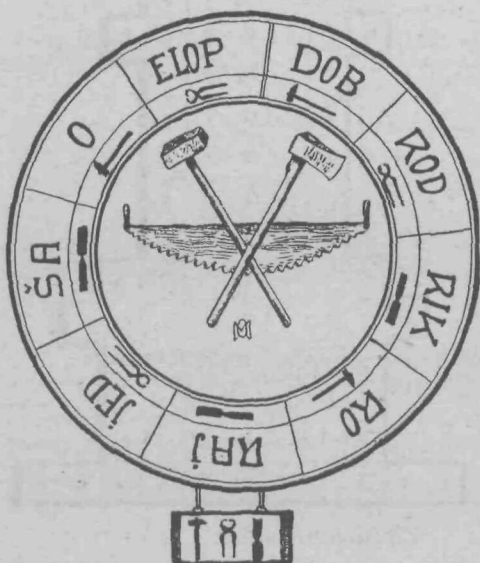
Naloga.

V sledečih besedah si poišči v vsaki po dve zaporedni črki. Če te črke prav pogodiš, dobiš lep slovenski pregovor.

Besede so: Nedoločnik, dobrota, naravnica, jerbašček, zaimek, ponvica, dragocenost, postava, posnetek, besednjak, kesanje, prepoved, kosmatinec, preganjanje.

Orodje.

(Miklavič Oskar.)

Pazi: so tri vrste orodja in pri vsakem črke. Mali privesek pove, po katerem redu moraš združiti črke v pregovor.

Demant.

a
a a a
b b d e e
g i i i i i j
k k k l l m m m m
n n n n n o o
o o o p r
r r s
s

Besede pomenijo: 1. soglasnik, 2. katoličanom znano mesto, 3. pokrajino v naši državi, 4. morsko ptico, 5. moža, ki označja med narodi sv. vero, 6. svetopisemsko osebo, 7. pokrajino v Afriki, 8. paganskega malika, 9. soglasnik.

Črkovnica.

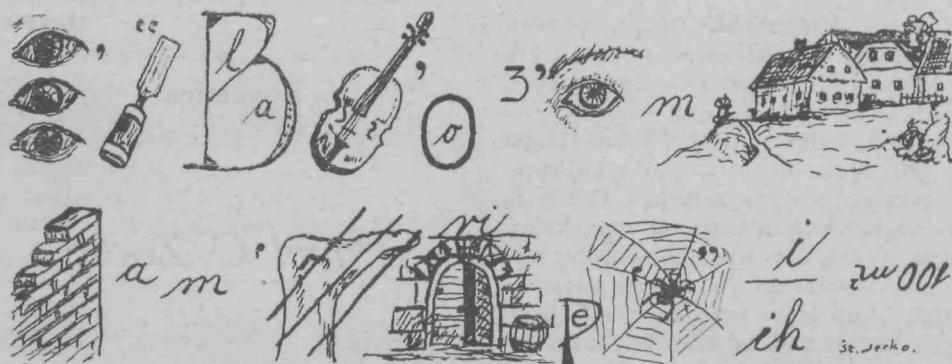
(Ig. Cuderman.)

a	a	a	b	č	č	č
d	e	e	e	e	g	h
i	i	i	i	i	k	k
k	l	l	l	l	m	m
n	n	n	o	o	o	
r	r	s	š			
u	v					

1. Pokrivalo.
2. Škodljivec gozdnih dreves.
3. Dravo, član družine.
4. Priprava za kavo.
5. Denar.
6. Samoglasnik, vas pri Ljublj.
7. Veznik.

Pravilno sestavljene besede povedo v prvi, srednji in zadnji vrsti od zgoraj navzdol imena treh slavnih mož-mladinoljubov.

Rebus.

(Rešitev in imena rešilcev — ki se sprejemajo le tekom 14 dni po izidu lista — v prihodnji številki.)